

В. Є. ТАЇРОВ – ОРГАНІЗАТОР ВІТЧИЗНЯНОЇ НАУКИ ПРО ВИНОГРАД І ВИНО

Василь Єгорович Таїров – знакова фігура вітчизняної і світової науки про виноградарство та виноробство.

Народився Василь Єгорович 1 листопада (20 жовтня за ст. стилем) 1859 у селі Великий Каракліс (Вірменія) у великій селянській родині. У 1869 році його забрала на виховання і навчання тітка в м. Ериван (сучасний Єреван), де він закінчив Ериванську класичну прогімназію в 1875 р., потім Тифліське реальне училище в 1878 р. У тому ж році Василь Єгорович вступив до Імператорського Московського технічного училища (зараз Московський Державний Технічний Університет ім. Баумана). Але через рік навчання він залишає училище і в 1880 р. проходить за конкурсом до Петровської академії землеробства та лісівництва (нині Московська сільськогосподарська академія ім. К. А. Тімірязєва). У 1884 р. В. Є. Таїров закінчив курс Петровської академії зі ступенем кандидата лісівництва та представив дисертацію. Однак у подальшому молодий вчений вирішив присвятити себе виноградарству і виноробству і з початку 1885 р. був зарахований до Наукового комітету Міністерства державного майна (Департамент землеробства і сільськогосподарської промисловості). У 1885 Василь Єгорович був відряджений до Європи для оволодіння спеціальністю виноградаря і винороба і вивчення стану справ у цих галузях. Навчається у кращих вищих навчальних закладах Австрії, Німеччини та Франції.

Початковий етап наукової діяльності В. Є. Таїрова тісно пов'язаний з розповсюдженням у Європі філоксери – виду комах, який розвивається і харчується на коренях винограду та призводить до виснаження і загибелі виноградного куща. В. Є. Таїров довів раціональність переведення виноградників на щеплену культуру як основного методу боротьби з філоксерою, сприяв створенню наукових основ вітчизняного щепленого виноградного розсадництва та закладенню фундаменту вітчизняної розсадницької бази. З січня 1892 Василь Єгорович починає видавати журнал «Вісник виноробства», перед яким було поставлено в основному науково-просвітницькі завдання. Журнал видавався до 1917 р і припинив своє існування через всім відомі події. Наступниками «Вісника виноробства» стали послідовно журнали: Вісник виноробства України (1926–1929 рр.) і Вісник виноградарства, виноробства та виноторгівлі СРСР (1929–1931 рр.). Ще одна важлива проблема, на подолання якої В. Є. Таїров кинув всі свої сили, була боротьба з фальсифікацією виноградного вина і харчових продуктів. У квітні 1895 року Василь Єгорович переїжджає до Одеси, де розганяє кампанію проти фальсифікації вина і харчових продуктів, для чого організовує спеціальну комісію, в яку входили видатні вчені Новоросійського університету, юристи, торговці і лікарі. Результатом роботи членів комісії стало видання у 1901 році «Матеріалів з питання про фальсифікацію харчових продуктів з додатком законопроекту». На його основі 24 квітня 1914 був прийнятий закон «Про виноградне вино». Таким чином, ця подія стала першим в історії Росії випадком, коли законопроект був розроблений громадськими силами".

Важливе місце у науково-практичній діяльності Василя Єгоровича посідала боротьба з алкоголізмом – таенотерапія. У тому ж 1914 В. Є. Таїрову довелося не тільки популяризувати споживання виноградного вина, але й боротися за виживання цього цінного продукту. Підставою для таких дій стало прийняття владою Російської імперії Акту з впровадження тверезості в побут населення. Василь Єгорович у своїх роботах обґрунтовує причини, що ставлять вино в один ряд з іншими чинниками протидії алкоголізації країни.

Однак головною справою життя В. Є. Таїрова була організація і створення науково-дослідного центру з виноградарства та виноробства. У 1901 за безпосередньої участі В. Є. Таїрова, за допомогою професорів Імператорського Новоросійського університету та ряду компетентних фахівців було розроблено положення «Про Виноробну Станцію». Офіційно Станція була відкрита 5 лютого 1905 р за всебічного сприяння Одеської міської управи.

У грудні 1909 р. Виноробна станція отримує від поміщиків Духновської і Погорельського п'ять десятин землі зі своїх суміжних хуторів у 12 верстах від Одеси, на березі Сухого лиману. Відразу ж було закладено дослідно-показовий виноградник, побудовані підвал з виноробнею, прищеплювальна майстерня й будівлі з необхідними службами. Напередодні 1917 р. створена організаційними і науковими зусиллями В. Є. Таїрова станція була повністю сформованим науковим закладом з відділами хімії і мікробіології вина, виноградарства, фітопатології та захисту рослин і рядом інших, що підтримує широкі міжнародні зв'язки. У 1922 р. Виноробній станції присвоюється ім'я її засновника – В. Є. Таїрова. До цього часу на Станції була сформована одна з кращих колекцій сортів винограду. На станцію прийшли молоді випускники вузів. Працівники станції – відомі вчені-виноградари: В. Є. Таїров, В. А. Генет, І. Л. Сербинов, В. Д. Богатський та ін. щедро діляться знаннями і практичними навичками з молоддю. У цьому полягає ще одна, дуже важлива заслуга В. Є. Таїрова, оскільки його працями була створена вітчизняна наукова школа виноградарів. На початку 1926 року проти В. Є. Таїрова було висунуто ряд звинувачень, в результаті чого 19 січня, не витримавши тиску і звинувачень, він залишає свою науково-дослідницьку станцію, а в 1927 році станцію позбавили імені її засновника.

Лише у 1936 році, після численних запитів від іноземної наукової громадськості, місцевих виноградарів і виноробів постановою партійних органів і Наркомзему України з В. Є. Таїрова були зняті всі звинувачення: як надумані та безпідставні. Українському науково-дослідному інституту виноградарства та виноробства, у який була реорганізована станція у 1931 р., було повернуто ім'я В. Є. Таїрова, а самому Таїрову – всі звання, призначена персональна пенсія, за державний рахунок відремонтована квартира і закріплена за ним довічно. Він був відновлений на роботі, однак фактично на роботу не повернувся – вже не було достатньо сил і здоров'я для інтенсивної діяльності, як і не було бажання працювати з людьми, які вимагали застосування по відношенню до нього репресивних заходів. В. Є. Таїров залишався в редколегії збірника наукових праць інституту, а також був зарахований до штату як консультант інституту з питань виноградарства й виноробства. 23 квітня 1938 р. В. Є. Таїров пішов з життя і був похований на 2-му міському кладовищі м. Одеси.

Протягом своєї активної діяльності вчений опублікував близько 500 статей і доповідей. Особливо слід відзначити його участь у виданні відомого енциклопедичного словника Брокгауза і Ефрона, в якому В. Є. Таїров вів розділ виноградарства і виноробства, і його участь у всевітньо відомій семитомній «ампелографії», в якій вчений описав найважливіші сорти винограду, що вирощуються у всіх виноградарських районах Російської імперії.

Вчені Національного наукового центру «Інституту виноградарства і виноробства ім. В. Є. Таїрова НААН», його співвітчизники, виноградари та винороби дбайливо зберігають пам'ять про видатного вченого. На згадку про В. Є. Таїрова випущено ювілейну монету. Медаль Таїрова на даний час є найвищою нагородою вченим-виноградарям і виноробам. Ім'ям В. Є. Таїрова названа мала планета, а стела з вірменського туфу з батьківщини корифея прикрашає площу Таїрова в Одесі.

Деякі провідні праці

Таиров В. Е. Настоящее положение виноделия в России и меры к его поднятию. - Труды VIII-го съезда русских естествоиспытателей и врачей, 1890.

Таиров В. Е. Библиографический указатель книг, брошюр и журнальных статей по виноградарству и виноделию» за период с 1755 по 1890 гг.

Таиров В. Е. Проблема культуры винограда в северных зонах СССР.- К. -: Полтава: ДВКІРЛ УССР, 1936. – 64 с.

Таиров В. Е. Словарь-справочник по виноградарству и переработке винограда. – Изд. 2-е, перем. и доп. – М. Сельхозгиз, 1940. – 524 с.

Таиров В. Е. Пропаганда виноградного вина и борьба с алкоголизмом //Вестник виноделия Украины.- 1927.- № 12. – С. 715-722.

Власов В. В., директор ННЦ «ІВіВ ім. В. Є. Таїрова», академік НААН
Мулюкіна Н. А. заступник директора з наукової роботи